

In the nineteenth century significantly increases the number hemeronyms. Development drama contributed to the emergence spektaklonyms (names theatrical performances). However, for these items there is a certain genre syncretism.

At the turn of 1830–1840's the first photographs appeared in Galicia and in the middle of the XIX c. photography extends to the rest of Ukraine. In onomastic system at this time there are names circus performances, rooms – arenonyms.

Consequently, new ideonyms nineteenth century represent a wide palette propriatyv vocabulary quite compact in its quantitative composition and diverse in the sector affiliation classes of ideonyms. This dynamic formation of their own names due, above all extralinguistic factors, including the rapid development of science, literature, art and more.

Key words: *ideonyms; new ideonyms; artionyms; biblionyms; gemeronyms; poethonyms; hrononyms.*

УДК 811.161.2'27

Чучвара А. П.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри українського прикладного мовознавства
Львівського національного університету імені Івана Франка
E-mail: adriana.chuchvara@gmail.com

ОПОЗИЦІЯ ЛІТЕРАТУРНА МОВА – НЕЛІТЕРАТУРНІ ФОРМИ В ТЕКСТІ КІНОПОВІСТІ БОГДАНА ЖОЛДАКА «УКРИ»

У статті за допомогою лінгвістичного показника «відповідність лексичних засобів художнього тексту літературній мові – нелітературним формам» розкрито засоби вияву вербально-семантичного рівня у структурі мовної особистості письменника. Виокремлено форми розмовної мови, просторіччя (суржик), діалектну, жаргонну лексику та вульгаризми. Отримані результати дослідження важливі для практичних занять із соціолінгвістики, культури мови, лінгвістики тексту.

Ключові слова: *літературна мова, нелітературні форми, мовна особистість, Богдан Жолдак.*

Вивчення художнього дискурсу – одна з пріоритетних тем у сучасному мовознавстві. Однак соціолінгвістичний підхід до аналізу цієї проблеми все ще малорозвинений [5, с. 16–20; 14, с. 112–122; 17; 18, с. 109–112; 19; 20, с. 33–39; 21, с. 23–41]. Тому в статті розглянемо одне з питань соціолінгвістики – форми існування мови у суспільстві, тобто ознаки «літературне» – «нелітературне». Для розкриття проблеми використаємо теорію мовної особистості [2; 9–10], яку ілюструють три рівні: вербально-семантичний (мова), тезаурусний (інтелект), або лінгво-когнітивний рівень, та мотиваційний рівень (дійсність). Одиницями вербально-семантичного рівня є окремі слова, відношення між якими утворюють різноманітні граматики-парадигматичні, семантико-синтаксичні й асоціативні зв'язки [8, с. 671–672; 9, с. 36–56].

Вербально-семантичний рівень у структурі мовної особистості Богдана Жолдака розкриємо за допомогою такого лінгвістичного показника, як *відповідність* лексичних засобів тексту його кіноповісті «УКРИ» літературній мові – нелітературним формам. Завдання статті: 1) виокремити лексичні засоби художнього тексту, які відповідають літературній мові та нелітературним формам; 2) розкрити семантику й функціонування виокремлених одиниць. Для аналізу застосуємо описовий метод.

Відомо, що одна й та сама мова нормативно містить велику кількість субмов: окрім літературно орієнтованого варіанта, до неї входять мови різних наук, професійні жаргони, діалекти тощо. Головною ознакою форми існування мови вважають насамперед окрему структуру, тобто форма існування мови має не лише особливі лексику, фразеологію, а також фонологічну та граматику специфіку. Серед форм існування мови є літературна мова (стандарт), народно-розмовна мова, койне, територіальні діалекти. У соціолінгвістиці питання про розмежування форм існування мови та деяких додаткових лексичних систем, зокрема просторіччя, соціальних діалектів, жаргонів, аргю, сленгу

тощо, з огляду на відсутність у них особливого звукового устрою та граматики, досі є дискусійним [12, с. 40–96; 15, с. 323–334; 24, с. 46–58].

Відповідність лексичних засобів розмовній літературній мові

Уживану в розмовному мовленні лексику традиційно поділяють на дві групи. До першої належать слова, поширені в розмовному стилі усного літературного мовлення (власне розмовні або розмовно-літературні). Другу групу репрезентують лексичні одиниці, об'єднані на основі позанормативності. Це просторічні лексеми, вони не є літературними [13, с. 44].

Розмовна літературна мова – це складник української літературної мови, розмовне літературне мовлення – це конкретне застосування ресурсів української розмовної літературної мови. Екстралінгвістична зумовленість розмовного мовлення характеризується безпосередністю спілкування, в якому важливу роль відіграє ситуація, склад співрозмовників та їхні взаємини; адресованість; емоційність; непередбачуваність; спонтанність висловлювань; залежність від позамовної ситуації. Розмовні лексеми ще й виразно оцінні, вони допомагають краще висловити суб'єктивну оцінку автора [3, с. 24; 6, с. 4; 7, с. 560; 13, с. 138].

Щоб наблизити читача до природних комунікативних ситуацій в усному мовленні, у тексті аналізованої кіноповісті Богдана Жолдака використано розмовні лексеми (це підтверджують приклади, які супроводжуються позначкою *розм.* [розмовне слово, вираз] у «Словнику української мови», а також у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови». Наприклад, див. у тексті: – *Хвоста* у вас не було, – *заспокоїв* він її, *вимикаючи* рацію, і лише тоді вона *дон'яла*, що йдеться, певно, про *хвіст* стеження [Жолдак, с. 106], де *хвіст* – це 'розм. Той, хто невідступно ходить за ким-небудь, супроводжує когось' [СУМ, т. XI, с. 45], а *дон'ясти* – 'розм. Дістати що-небудь' [СУМ, т. II, с. 376] – вжито переносно в значенні 'зрозуміти що-небудь'. Розмовні лексеми зафіксовані не лише в мові персонажів, а й в авторській мові: *Все ж колись пройшов у зоні деякий бойовий вишкіл, а надто на висилках, і це не така була перша зустріч з дівчиною, про яку він мріяв на нарах, не про удар пальцями в очі* [Жолдак, с. 30] (*зона* – 'розм. Табір або колонія як місце ув'язнення; територія такого табору, колонії' [ВТСУМ, с. 476]; *вишкіл* – 'розм. Ретельне навчання чого-небудь, прищеплення певних навиків, привчання до дисципліни і т. ін.' [СУМ, т. I, с. 542]); *Він влетів у бункер і словами сипав густіше, аніж дощ: – Чуваки! Є шанс на медаль!*» [Жолдак, с. 134] (*влетіти*, див. *влітати* – 'перен., розм. Швидко входити, вбігати, в'їжджати куди-небудь' [СУМ, т. I, с. 705]; *сипати* – 'перен., розм. Говорити, вимовляти що-небудь швидко, безперервно, одне за одним' [СУМ, т. IX, с. 193]; а також див. значення лексеми *чувак* у прямій мові – 'розм. Молодий чоловік; чоловік' [ВТСУМ, с. 1608]).

Відповідність лексичних засобів нелітературним формам

Просторіччя – один зі структурно-функціональних різновидів загальнонародної мови, який, не маючи територіальних або вузькосоціальних обмежень, разом з діалектами та жаргонами протистоїть літературній мові, її розмовному стилю. Не завжди можна провести диференціацію між просторічними і літературно-розмовними одиницями. Основною формою функціонування просторіччя є усно-розмовна мова осіб, які не знають літературної норми. Просторіччя характеризується відхиленнями від норми на всіх мовних рівнях й ілюструє мовлення не дуже культурних, малоосвічених людей [22, с. 536; 23, с. 16; 24, с. 46].

Масове і безсистемне проникнення елементів російської мови у структуру української мови в умовах тривалого нерівноправного їх контактування породило явище українсько-російського мовного «суржику» як одну з форм українського просторіччя. Більше того, внаслідок відсутності в сучасній українській мові власне українського просторіччя ніша саме цієї мовної підсистеми зараз заповнена суржиком [21, с. 30–31; 23, с. 10; 24, с. 57–58].

Відомо, що термін «суржик» скеровує до анти-мови (*anti-language*), мішаної, маргінальної мови, не має єдиного структурного визначення [25, р. 140]. Тому доцільно розмежувати форми існування окремої мови та гібриди двох або більше мов, а введений у науковий обіг термін «форма

фіксації мов» охоплює піджин, креол, креолізовану мову, змішану мову, *суржик* (курсив наш. – А. Ч.) та трасянку. Суржик не є лексичною підсистемою української мови, а результатом змішування двох мов [16, с. 4–7].

Одним із способів поширення суржику є художня література, див.:

– *Може, це учебна перевірка? – надією зблиснув днювальний. – Ну, перевіряють боєготовність, ці голубі берети. Чи малинові»* [Жолдак, с. 7]. Під впливом російської мови використано такі слова, словосполучення, як *учебна перевірка* (навчальна перевірка), *боєготовність* (боєздатність);

– *Шо Донбас колись був курорт, це нада помнить, сюди лічно їздив відпочивать Чехов і писать п'єси, – вирішив зблиснути й Вітько»* [Жолдак, с. 21]. Пор.: використану ненормативну форму *шо* – замість *що*; форму іменного складеного присудка *був курорт* – замість *був курортом*; форму дієслівного складеного присудка *нада помнить* – *треба, потрібно, необхідно пам'ятати*; *відпочивать, писать* – стилістично нейтральні форми інфінітива на *-ти*; *лічно* (особисто, персонально);

– *Да, на шару знайшов репетиторишу, – вставляв щось розумне й Вітько* [Жолдак, с. 23]. Ненормативна для українського мовлення лексема *да* – замість *так*; *репетиториша* (від репетитор, репетиторка [СУМ, т. VIII, с. 509

Діалект є формою існування мови, що використовується як засіб безпосереднього повсякденного побутового спілкування на певній території й характеризується відносною єдністю різних мовних рівнів системи, неповнотою суспільних функцій [1, с. 208–230; 4, с. 5–23; 15, с. 327].

Діалект є важливим чинником творення і сучасного художнього дискурсу, однак діалектизми в художньому тексті виправдані тільки тоді, коли вони необхідні для кращої характеристики зображуваних осіб, сцен, подій; зрозумілі з контексту читачам; вживаються з почуттям міри, отже, кількісно і якісно не порушують художньо-естетичних вимог твору [18, с. 111].

Наведемо приклади позанормативних елементів, засвідчені в мові персонажів (на підставі позначки *діал.* [діалектне слово] у «Словнику української мови», а також у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови»):

І добряче заблудили в кукурудзі, коли зачули млосний дух вареної картоплі. – Бараболі, – сказав дід [Жолдак, с. 145]. Тут зафіксовано діалектизм *бараболі*, пор. *бараболя* – ‘діал. картопля’ [СУМ, т. I, с. 103];

[Сивий:] – *Оце не знаю, як у вас, а в нас є притча, як стоять двоє вуйків над Черемошем, а він розлився, а там повинь несе куці й таке інше, один і каже: – А подивіться, куме, яка краса. – Ще ліпша би краса була, якби там пливли трунви з кацапами...* [Жолдак, с. 149–150]. З діалекту взято слова: *вуйко* – ‘діал. 1. Дядько по матері, брат матері. 2. Про старшого віком чоловіка (звичайно в шанобливому звертанні)’ [СУМ, т. I, с. 785]; *трунва* – ‘зах. Труна’ [ВТСУМ, с. 1482].

Авторське мовлення містить різномірні діалектизми, пор.: *Словом, почалося те, що і в давній притчі про двох бандерівських кумів: – Було нас двоє, я і вуйко Йван. Аж видимо: їде фіра москалів. То вуйко Йван взяв гранату, замахнувся, але граната випала й’му за ковнір. І вуйко пішов до пана Бога. І знов лишилося нас двоє – я і фіра москалів* [Жолдак, с. 99]. Виокремлюємо лексичні та фонетичні діалектизми: *вуйко* (див. значення вище), *видіти* ‘бачити’ [СУМ, т. I, с. 388], *фіра* ‘віз, підвода’ [СУМ, т. X, с. 601]; *Йван, граната, замахнувся, й’му, ковнір*.

До нелітературного усного розмовного мовлення належить і жаргон. Це напіввідкрита лексико-фразеологічна підсистема, яка функціонує в конкретній соціальній групі для відособлення від решти мовної спільноти. Умовою виникнення жаргонного субкоду є тривала комунікація, що формує мовну традицію, відтворюючи готові номінації [11, с. 4–5; ССУС, с. 16–18; 19, с. 32].

У тексті кіноповісті засвідчено професійні жаргонізми, тобто образно-експресивні, лаконічні слова та вислови, що мають нейтральні відповідники і побутують переважно в усному мовленні людей певної професії чи роду занять, об’єднаних спільністю інтересів, звичок, соціального стану [19, с. 37–38]. Зафіксовано, зокрема, такі приклади з мови військових: *берці* (військові чоботи з високими халявами) [Жолдак, с. 33], *бронік* (бронезелет) [Жолдак, с. 37], *«гради»* (установки

залпового вогню «Град») [Жолдак, с. 96], «димовуха» (димова шашка) [Жолдак, с. 72], «калаш» (автомат системи Калашникова) [Жолдак, с. 38], *нора* (бліндаж) [Жолдак, с. 35] та ін.

Автор використав армійські жаргонізми: *Салага* повівся наче *дембель* – *одмахнувся неухважним жестом ложки* [Жолдак, с. 6] (*салага* – це ‘жарг. Військовослужбовець першого року служби’ [ВТСУМ, с. 1285]; *дембель* – ‘жарг. Військовий, переведений у запас; демобілізований’ [ВТСУМ, с. 283]).

Є приклади з жаргону кримінальних злочинців: *Зрештою, лише такі думки й рятували, бо всі інші так чи інак знову заверталися в барак, де невпинно гуділа блатота* [Жолдак, с. 30] (*блатота* – жерм.¹ те саме, що *блатняк* – ‘пісенний репертуар з тематикою злочинного середовища’ [Ставицька 2005, с. 59]). Подібні жаргонізми використано для опису тюремного укладу життя, пор.: *Ще там подав заяву на АТО: а що, думав, там не страшніше, аніж у камері, – тут і вночі тихцем тебе в карти програють блатні, та навіть будь-який петух не проміне подлянку кинуть; уткі-наседкі різні, тихарі, не кажучи вже про мокрушечників, чи ще гірше – опусять, там, бувало, очей вночі не стулиш, бо чуйка підказує: щось затівається і треба не вскочити в лажу* [Жолдак, с. 31–32].

Жаргонізм *блатний* вжито у значенні ‘жерм. Той, хто належить до злочинного світу’ [Ставицька 2005, с. 59]; *петух* – це, ймовірно, ‘злоч. В’язень, до якого ставляться без поваги’; див. ще інші значення у словнику [ССУС, с. 228]; *подлянку кинуть* – пор. значення рос. омонімів *подлянка*¹ – ‘найбільша підлість’ та *подлянка*² – ‘приниження’ [Дубягин, с. 136]; *уткі-наседкі* – похідне від значення рос. *наседка* – ‘агент, який працює в камері’²; припускаємо, що значення жаргонізму *тихар* пов’язане із глумаченням рос. омонімів *тихушник*¹ – ‘той, хто пов’язаний із працівниками міліції’ та *тихушник*² – ‘1. той, хто таємно краде у «своїх»; 2. замкнута людина, що не ділиться ні з ким своїми думками та міркуваннями’ [Дубягин, с. 176]; *мокрушечник*, пор. *мокруха* – це ‘вбивство’ [ССУС, с. 196], тому *мокрушечник* – це ‘той, хто вчинив вбивство, насильницьке позбавлення життя як карний злочин’; *опустити* – це ‘1. мол. Принизити, образити когось. 2. крим. З ганьбою вигнати із злочинського угруповання // Позбавити в’язня високого статусу приниженням’ [Ставицька 2005, с. 243]; *чуйка* – ‘мол. Передчуття; інтуїція’ [Ставицька 2005, с. 368]; *лажа* – ‘крим. Брехня, вигадка; мол. Прикрість’ [Ставицька 2005, с. 198], а вираз *не вскочити в лажу*, ймовірно, вжито із значенням ‘не потрапити в яку-небудь несподівану, прикру подію’. Засвідчені жаргонізми взаємодіють із суржигом, а тому нерідко фонетично оформлюються на письмі як російські слова.

Вульгаризми, тобто грубі, брутально-лайливі слова та звороти, характерні для мовлення персонажів:

– *А тепер сюди їздять у відпустку федерали, – не втримався Хантер. – Підерали!* – дружню підхопив гурт і дружню реготнув [Жолдак, с. 20–21]. Федерал – це ‘розм. Співробітник федеральних силових структур – у Росії, США та ін.’³, а підерал – жарг. (мол.), презирл. Те саме, що *підар* – ‘нікчемна людина, негідник’ [Ставицька 2008, с. 290];

– *Ага, з одного боку – лугандони, з іншого – денеєрівці. – Деенерати, – весело виправив Джура, і кожен удав посмішку* [Жолдак, с. 20–21]. *Лугандони, деенерати* – образливі назви противників, які апелюють до значення вульгаризмів *гандон, гондон* та переносного значення зневажливого слова *дегенерат* [Ставицька 2008, с. 125, с. 139; СУМ, т. II, с. 230].

Зв’язок з вульгаризмами часто виявляють слова та вислови, засвідчені в паронімічних мікроконтекстах, які виникли в результаті мовної гри: федерали – *підерали*, денеєрівці – *деенерати*, річка Луганка – *річка-лоханка* [Жолдак, с. 134], з генштабу – з *гей-штабу* [Жолдак, с. 156], гуманітарний конвой – *гумняний конвой* [Жолдак, с. 164] та ін.

Отже, такий лінгвістичний показник, як *відповідність літературній мові – нелітературним формам*, уможливив виокремлення лексичних засобів тексту кіноповісті Богдана Жолдака «УКРИ», зокрема форми розмовної мови, просторіччя (суржику), діалектну, жаргонну лексику та вульгаризми, які послужили засобами вияву вербально-семантичного рівня у структурі мовної особистості письменника.

Результати дослідження можуть бути використані як матеріали до практичних занять із соціолінгвістики, культури мови, лінгвістики тексту тощо.

Примітки

1. *Жрм.* – жаргонізована розмовна мова; відповідно до списку скорочень словника: Ставицька Л. Український жаргон : словник / Л. Ставицька. – К. : Критика, 2005. – С. 28–29.
2. Див. Словник злодійського жаргону серед додатків праці: Александров Ю. К. Очерки криминальной субкультуры / Ю. К. Александров. – М. : Права человека, 2001. – С. 108.
3. Див. Український лінгвістичний портал «Словники України» on-line [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua>.

Перелік умовник скорочень назв джерел

<i>ВТСУМ</i>	Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
<i>Дубягин</i>	Толковый жаргон уголовных жаргонов / [Ю. П. Дубягин, А. Г. Бронников, Г. В. Боровкова и др.]; под ред. Ю. П. Дубягина. – Рыбинск : СП «Интер-ОМНИС», СП «РОМОС», 1991. – 208 с.
<i>Жолдак</i>	Жолдак Б. УКРИ : кіноповість / Богдан Жолдак. – К. : АБАБАГАЛАМАГА, 2015. – 224 с.
<i>ССУС</i>	Словник сучасного українського сленгу / [упор. Т. М. Кондратюк]. – Х. : Фоліо, 2006. – 350 с.
<i>Ставицька 2005</i>	Ставицька Л. Український жаргон : словник / Л. Ставицька. – К. : Критика, 2005. – 496 с.
<i>Ставицька 2008</i>	Ставицька Л. Українська мова без табу : словник нецензурної лексики та її відповідників / Л. Ставицька. – К. : Критика, 2008. – 454 с.
<i>СУМ</i>	Словник української мови : у XI т. / [за ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1970–1980.

Список використаної літератури

1. Бевзенко С. П. Українська діалектологія : навчальний посібник / С. П. Бевзенко. – К. : Вища школа, 1980. – С. 208–230.
2. Гнатюк Л. П. Мовний феномен Григорія Сковороди в контексті староукраїнської книжної традиції : монографія / Л. П. Гнатюк. – К. : Київ. ун-т, 2010. – 446 с.
3. Горіна Ж. Місце феномена «розмовне мовлення» у стильовій диференціації літературної мови / Ж. Горіна // Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія. – Чернівці, 2001. – Вип. 117/118. – С. 17–26.
4. Гриценко П. Українська діалектна лексика: реальність і опис (деякі аспекти) / П. Гриценко // Діалектна лексика: лексикологічний, лексикографічний та лінгвогеографічний аспекти : матеріали доповідей Міжнародної наукової конференції. – Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. – С. 5–23.
5. Дзюбишина-Мельник Н. Я. Суржик і суржикізми: стилістичні ресурси / Н. Я. Дзюбишина-Мельник // Наукові записки. Філологічні науки. – 2010. – Т. 111. – С. 16–20.
6. Дудик П. С. Розмовний стиль сучасної української літературної мови / П. С. Дудик // Мовознавство. – 1971. – № 1. – С. 3–12.
7. Єрмоленко С. Розмовна мова / С. Єрмоленко // Українська мова. Енциклопедія. – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 560–561.
8. Караулов Ю. Н. Языковая личность / Ю. Н. Караулов // Русский язык : энциклопедия / глав. ред. Ю. Н. Караулов. – Изд. 2. – М. : Большая русская энциклопедия ; Дрофа, 1998. – С. 671–672.
9. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М. : Изд-во ЛКИ, 2010. – 264 с.
10. Майборода Н. Г. Мовна особистість Дмитра Яворницького : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / Н. Г. Майборода. – Дніпропетровськ, 2010. – 20 с.
11. Мартос С. А. Молодіжний сленг у мовленнєвій структурі м. Херсона : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / С. А. Мартос. – Луганськ, 2006. – 20 с.
12. Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики / Лариса Масенко. – К. : Вид. дім. «Києво-Могилянська академія», 2010. – 243 с.
13. Навальна М. Динаміка лексики української періодики початку ХХІ ст. : [моногр.] / М. Навальна. – К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2011. – 328 с.
14. Навальна М. Субстандартна лексика в мові сучасної художньої літератури / М. Навальна // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. – К., 2012. – С. 112–122.

15. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
16. Селіванова О. Проблема форм фіксації мов у соціолінгвістиці / О. Селіванова // Мова і суспільство. – 2011. – Вип. 2. – С. 3–10.
17. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність [на матеріалах сучасної газетної публіцистики] : монографія / К. Серажим. – К., 2002. – 392 с.
18. Спанатій Л. С. Діалектизми та їх місце в мовному і метамовному дискурсі (на матеріалі роману «Століття Якова» В. Лиса) / Л. С. Спанатій // Наукові праці. Філологія. Мовознавство. – 2013. – Вип. 207, т. 219. – С. 109–112.
19. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: соціальна диференціація української мови / Л. Ставицька. – К. : Критика, 2005. – 464 с.
20. Тараненко О. О. Колоквіалізація, субстандартизація та вульгаризація як характерні явища стилістики сучасної української мови (з кінця 1980-х рр.) / О. О. Тараненко // Мовознавство. – 2002. – № 4/5. – С. 33–39.
21. Тараненко О. О. Колоквіалізація, субстандартизація та вульгаризація як характерні явища стилістики сучасної української мови (з кінця 1980-х рр.) / О. О. Тараненко // Мовознавство. – 2003. – № 1. – С. 23–41.
22. Тараненко О. О. Просторіччя / О. О. Тараненко // Українська мова. Енциклопедія. – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 536–537.
23. Товстенко В. Р. Просторіччя в українській мові як структурно-функціональне явище : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / В. Р. Товстенко. – К., 2000. – 22 с.
24. Труб В. Явище «суржику» як форма просторіччя в ситуації двомовності / В. Труб // Мовознавство. – 2000. – № 1. – С. 46–58.
25. Bilaniuk L. Contested Tongues: Language Politics and Cultural Correction in Ukraine // L. Bilaniuk. – Ithaca ; London: Cornell Univ. Press, 2005. – P. 103–141.

Чучвара А. П. Опозиция литературный язык – нелитературные формы в тексте киноповести Богдана Жолдака «УКРИ»

Аннотация

В статье с помощью лингвистического показателя «соответствие лексических средств художественного текста литературному языку – нелитературным формам» раскрыты средства проявления вербально-семантического уровня в структуре языковой личности писателя. Выделены формы разговорного языка, просторечия (суржика), диалектную, жаргонную лексику и вульгаризмы. Полученные результаты исследования важны для практических занятий из социолінгвістики, культури языка, лінгвістики тексту.

Ключевые слова: *литературный язык, нелитературные формы, языковая личность, Богдан Жолдак.*

Chuchvara A. P. Opposition literary language – non-literary forms in the text of Bohdan Zholdak's screen novel «UKRY»

Summary

Studying of literary discourse is one of priority directions in contemporary linguistics. Nonetheless, sociolinguistic approach to analyzing the above-mentioned problem is not sufficiently developed. Therefore, the article considers one of sociolinguistic issues – forms of language existence in society, namely «literary» – «non-literary» features. In order to discuss the problem the theory of language personality has been applied. It has been illustrated by three levels: verbal and semantic level (language); thesaurus (intellect) or linguo-cognitive level; and motivational level (reality).

The aim of the article is by means of linguistic parameter to show specificity of verbal and semantic level manifestation in the structure of Zholdak's language personality based on the text of screen novel «UKRY». The following tasks have been set: 1) to distinguish lexical means of literary text which correspond to literary language and non-literary forms; 2) to disclose semantics and functioning of selected units. Descriptive method has been applied for analysis.

It has been determined that such linguistic parameter as correspondence to literary language – non-literary forms provided possibility for distinguishing lexical means of artistic text, in particular the form of colloquial language, vernacular (surzhyk), dialectal, jargon vocabulary and vulgarisms, which served the means of verbal and semantic level manifestation in the structure of author's language personality.

Research results can be used as materials for practical classes in sociolinguistics, culture of language, text linguistics, etc.

Key words: *literary language, non-literary forms, language personality, Bohdan Zholdak.*